

Avdelningen för regelarbete och expertstöd
Ulla Rosenius, 08-730 90 16

Registrator
Socialdepartementet
103 33 Stockholm

Remiss – Bo bra hela livet (SOU 2008:113) – Betänkande av utredningen Äldreboendedelegationen (S2006:3)

Sammanfattning

Arbetsmiljöverket har inga invändningar mot huvuddragen i betänkandet. Det finns dock oklarheter främst när det gäller vilken inverkan arbetsmiljölagsstiftningen har på behovet av utrymme för omvårdnadspersonal i de olika formerna av äldreboende.

Arbetsmiljöverket anser också att villkoren för att bevilja investeringsstöd är otydliga.

Arbetsmiljöverkets synpunkter och ställningstaganden

Nya begrepp för ökad tydlighet

Arbetsmiljöverket delar Äldreboendedelegationens bedömning att behovet av särskilda bostäder för äldre ökar och att det finns ett behov av den nya mellanformen trygghetsbostäder.

Arbetsmiljöverket stöder delegationens förslag att ersätta alla de olika termer och begrepp som idag används för bostäder avsedda för äldre med seniorbostäder, trygghetsbostäder och vård- och omsorgsboende.

Det bör framgå tydligt vilka kriterier som gäller för att få bostad i de olika boendeformerna, både när det gäller vilken hjälp man kan få och när man inte längre kan bo kvar för att utrymmet inte är tillräckligt för den hjälp, vård och de hjälpmedel som kan behövas. Detta behöver vara tydligt från början när äldre flyttar in i trygghetsboenden.

Tillgänglighetsbidrag i det ordinära bostadsbeståndet

En ökad tillgänglighet i det befintliga bostadsbeståndet förbättrar också arbetsmiljön för bland annat hemtjänstpersonal. Hissar bör vara utformade så att de förutom att vara tillgängliga för personer med funktionsnedsättning även

har plats för medhjälpare till boende med rörelsenedsättning samt medger bårtransport.

Trygghetsbostäder

Ur arbetsmiljösynpunkt är det bra att en god tillgänglighet för de boende eftersträvas eftersom det även ger förutsättningar för en bra arbetsmiljö för hemtjänst- och omvårdnadspersonal.

Investeringsstöd till trygghetsbostäder

Formuleringarna i ändringsförslaget till förordningen om investeringsstöd till äldreboende, 5 §, är oklara. Sedan tidigare är ett av kraven för att erhålla investeringsstöd för vård- och omsorgsbostäder att bostäderna utformas så att omvårdnadsarbete kan utföras i enlighet med krav som kan ställas med stöd av arbetsmiljölagen (AML). Enligt ändringsförslaget kommer detta inte att krävas för att få investeringsstöd för trygghetsbostäder. Syftet med denna skillnad på kraven är uppenbarligen att bostäder för vård- och omsorgsboende behöver vara större än trygghetsbostäder eftersom det omvårdnadsarbete som förväntas utföras där kräver mer utrymme. Trygghetsbostäder är avsedda för personer med ett mindre behov av hjälp än vård- och omsorgsbostäder, men även i trygghetsbostäder kan man anta att ett visst omvårdnadsarbete kommer att utföras av till exempel hemtjänst och sjuksköterska på hembesök. Det omvårdnadsarbete som kan antas ske i ett trygghetsboende kan emellertid utföras på mindre yta än omvårdnadsarbetet i ett vård- och omsorgsboende. Arbetsmiljölagstiftningen innehåller inga krav som direkt särskiljer det omvårdnadsarbete som kommer att ske i respektive boendeform. Det är det faktiska arbetet eller de arbetsmoment som kommer att utföras som avgör vilket utrymme som behövs. Om det ska gå att avgöra om de krav som kan ställas med stöd av AML är uppfyllda måste det definieras vilket arbete det är som ska utföras. Omvårdnadsarbete är inte en tillräckligt tydlig definition.

Enligt AML 3 kap. 6 § har byggherren (eller i förekommande fall dennes uppdragstagare, AML 3 kap. 7 c §) alltid ett ansvar att under planeringen och projekteringen beakta arbetsmiljön för både byggskedet och det framtida brukandet. Även projektörer och byggarbetsmiljösamordnare för planering och projektering har ett ansvar att se till att arbetsmiljösynpunkter beaktas, AML 3 kap. 7 och 7 a §§. Detta innebär bland annat att byggnader ska projekteras så att en god arbetsmiljö möjliggörs för de arbetstagare som kan förutses komma att arbeta i byggnaden. Projekteringsansvaret enligt AML gäller inte endast arbetsmiljön för omvårdnadspersonal utan även för fastighetsskötsel och liknande.

Om investeringsstödet ska gälla även trygghetsboende behöver det vara tydligt definierat vilken hjälp boende kan få av personal i ett trygghetsboende. Risken

är annars att kommunerna väljer att söka investeringsstöd för trygghetsboende med lägre krav på utrymmen och därmed billigare byggkostnader även i de fall behovet är att bygga vård- och omsorgsboende med högre krav på utrymmen för personal och hjälpmedel. Personal ska inte behöva arbeta under arbetsmiljöförhållanden som blir oacceptabla på grund av att utrymmena är för trånga för att ge den hjälp de boende behöver.

Vård- och omsorgsboende

Enligt betänkandet bör höjd nivå för tillgänglighet enligt svensk standard användas vid nybyggnation av vård- och omsorgsboende. Det vore oacceptabelt om det blev vedertaget att detta alltid är tillräckligt. I vård- och omsorgsboende kan de boende antas ha ett sådant behov av hjälp av personal och hjälpmedel att större mått ibland krävs för att uppfylla arbetsmiljölagsstiftningens krav.

Krav på tillgänglighet mm

Bygglagsstiftningens begrepp tillgänglighet utgår från att en person med funktionsnedsättning ska kunna klara sig själv.

Tillgänglighet innebär i vissa fall att personer med funktionsnedsättning är beroende av assistans och då måste även arbetsutrymme för assistenten och hjälpmedel ingå i begreppet tillgänglighet. Större mått än vad som anges i höjd nivå enligt svensk standard kan ibland behövas för detta.

Bostäder som arbetsplatser för personal

Arbetsmiljöverket ser positivt på att arbetsmiljöfrågor tas upp i så stor utsträckning och att ett särskilt avsnitt ägnas åt frågan om bostaden som arbetsplats. Resonemanget om hygienutrymmen har dock brister. Texten ger intryck av att Arbetsmiljöverket kräver oskäligt stora hygienutrymmen och gör jämförelser med Norge som sägs fokusera på funktionalitet i stället för att ange fasta mått. Även i svensk arbetsmiljölagsstiftning är det funktionsmått som avgör utrymmesbehovet. Arbetsmiljöverket har inte i sina föreskrifter eller vägledningar några krav på att rum ska vara ett visst antal kvadratmeter, endast krav på fritt utrymme för de arbetsmoment som behöver utföras. I de allmänna råden till föreskrifterna om arbetsplatsens utformning står till exempel att det normalt behövs ett fritt utrymme på minst 0,8 meter på båda sidor av toalettstol för förflyttning av patienter. Liknande mått återfinns hos norska Arbeidstilsynet. I deras vägledning nr 512, Arbeidsmiljø i helseinstitusjoner, står att det bör vara minst 90 cm fritt på båda sidor av toalettstol. En kombinerad wc/dusch (avsedd att användas av en person som behöver assistans från båda sidor vid toalettbesök men utan plats för duschvagn) behöver med det arbetsutrymme som rekommenderas i de svenska råden och vägledningen vara minst ca 220x240 cm, alltså 5,3 m² (inte ca 6 m² som det står i betänkandet). I den norska vägledningen rekommenderas minst

240x245 cm för ett sådant hygienrum. Generellt är det mycket liten skillnad på de mått för arbetsutrymme som krävs av Arbetsmiljöverket och Arbeidstilsynet.

Utredningen nämner BANO-konceptet som ett sätt att göra mindre hygienutrymmen som till och med fungerar sämre om utrymmet är för stort. I detta koncept finns ett fritt utrymme endast på ena sidan av toalettstolen. Det kan fungera i vissa fall, men om en boende behöver assistans från båda sidor uppfylls inte arbetsmiljökraven enligt vare sig de svenska eller de norska råden. Det bör påpekas att Arbetsmiljöverket inte har något emot BANO-konceptet så länge det används i rätt sammanhang. Det viktiga är att man vid planeringen av hygienutrymmen har gjort klart vilken funktion det ska fylla och vilket arbete som ska utföras där, eftersom det är det som avgör hur stort det behöver vara.

Djur inom vård och omsorg

Arbetsmiljöverket har inga invändningar mot bedömningen att djur i vård och omsorg är ett positivt inslag. Vid bedömningen om förutsättningarna för detta måste man dock vara uppmärksam på risken för allergier hos personalen.

De som deltagit

Yttrandet har avgetts av generaldirektören Sjöberg. I den slutliga handläggningen har även överdirektören Remaeus samt avdelningscheferna Persson, Nilsson, Olsson och Crona deltagit. Föredragande har varit byrådirektören Rosenius.

Mikael Sjöberg

Ulla Rosenius

Kopia skickad till:

Arbetsmarknadsdepartementet

Elektronisk kopia skickad till:

s.st@social.ministry.se

registrator@social.ministry.se